

Parlar a la portuguesa

QUIM GIBERT

A conseqüència de la meua primera feina, quan tot just el postfranquisme despuntava, diàriament tenia contacte amb un discret motorista d'una cinquantena d'anys, de cabells de color negre intens i ben cepat, que em parlava amb un deix castellà que sovint em costava d'entendre. Desconcertat perquè el seu aspecte era el d'un llatí, no aconseguia de relacionar-lo sinó amb un de tants andalusos arribats durant els anys seixanta a Catalunya. Per eliminació m'imaginava que el seu accent era el d'un remot llogaret de l'Andalusia d'antany. Fou un company d'empresa qui em va fer sortir de dubtes quan m'explicà que aquest home era fill d'Olivença i que, per tant, si aquell castellà em sonava estrany era perquè el pronunciava un lusoparlant.

Olivença és una de les poques viles de l'Estat espanyol on es pot sentir parlar portuguès, encara que ara ja sigui només entre els més vells. I és que aquesta és la llengua que des de temps immemorials es parla en aquest bocí fronterer d'Extremadura. A vint-i-quatre quilòmetres al sud de Badajoz, sense deixar mai les ribes del Guadiana, hi ha aquesta vila de 10.700 habitants, que en època medieval fou fortalesa militar.

Si bé Olivença fou presa als sarraïns pel rei castellà Alfons X, uns anys més tard (1297) fou cedida al reialme de Portugal. I, salvant un breu període (1640-1657) d'annexió a Castella, continuaria com a portuguesa fins a la Guerra de les Taronges (1801). A partir de llavors la vila fou unida a Espanya, malgrat que l'article 105 de l'Acta Final del Congrés de Viena (1814-1815) i el Tractat de París (1815) obligaven el govern espanyol a retornar aquesta possessió a Portugal.

Tot i el compromís inicial de Madrid en favor de la devolució d'Olivença a

D'esquerra a dreta: Quim Gibert, autor de l'article; Servando Rodríguez, ensenyant de portuguès, i Carme Messeguer, filòloga. Gener del 2004 en un dels passeigs més cèntrics d'Olivença.

Portugal, han passat més de dos-cents anys sense que aquesta s'hagi fet efectiva per part d'Espanya. A més, les diferents prohibicions contra la llengua portuguesa en l'Administració i a l'escola en el curs dels segles XIX i XX, han provocat un lingüicidi en benefici del castellà. Aquest procés de substitució lingüística també ha preocupat ben poc la Junta d'Extremadura des que existeix, malgrat que el govern del president Rodríguez Ibarra es declari socialista i sensible a la pluralitat. I quan l'executiu de Mèrida s'ha decidit a fomentar el portuguès a Olivença, sempre ho ha fet com a llengua estrangera, és a dir, com ho fa en altres indrets castellanoparlants de la regió. El govern autonòmic tampoc no fa gaire cabal de la situació terminal del portuguès en altres punts fronterers (Valle de Jálama,

Ferreira de Alcántara, Cedillo...).

«La meua mare sempre m'ha parlat en castellà, llevat de quan em renya, que no li surt d'altra manera que en portuguès. Si no hi havia ningú a davant, és veritat que la meua mare i la meua àvia es parlaven a la portuguesa, que és l'expressió que tenim per a referir-nos a la nostra llengua», em comenta Servando Rodríguez, ensenyant de portuguès a la Universitat Popular d'Olivença. Així mateix m'ho confirma un cambrer del poble quan em diu, com si es tractés d'un fenomen paranormal, que els seus clients de més de seixanta anys acostumen a fer servir el portuguès entre ells i amb els portuguesos que transiten per Olivença. L'esmentat cambrer no s'està de confessar-me: «Si Olivença es reintegrés mai a Portugal, faria les maletes i me n'aniria tres-cents quilòmetres Espanya endins. A més, a l'escola ens imposen el portuguès, malgrat que la major part de l'alumnat no en vol saber res.»

El govern de Lisboa no ha renunciat mai als seus drets sobre Olivença, fins al punt que no ha volgut participar recentment en la reconstrucció de Puente Ayuda, un pont transfronterer sobre el Guadiana, perquè seria una forma de reconèixer que Olivença és espanyola. Paral·lelament, col·lectius de la societat civil portuguesa (Grupo dos Amigos de Olivença i Comité Olivença Portuguesa) fan mans i mànigues per tal que el conflicte continuï viu. I fan bé: molt abans que Olivença fos ocupada pels exèrcits espanyols de Godoy, en 1713 Gibraltar va passar sota sobirania britànica, i no per això el govern espanyol ha deixat mai de reclamar el penyal, a vegades amb una agressivitat desmesurada, malgrat que la majoria dels gibraltarenys se senten britànics. D'això se'n diu doble moral. ←